

PAPER DETAILS

TITLE: Fotografik Kompozisyon ve Gestalt İlkelerinin Iliskisi Üzerine Bir Çözümleme

AUTHORS: Alahattin KANLIOGLU,Asli ÖZTÜRK

PAGES: 143-166

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2813693>

Özgün Makale (Teorik Araştırma)

Unique Article (Theoretical Research)

Geliş Tarihi – Submitted: 05.12.2022

Kabul Tarihi – Accepted: 12.12.2022

Atıf Bilgisi / Reference Information

Kanlıoğlu, A. & Öztürk, A. (2022). Fotoğrafik kompozisyon ve Gestalt ilkelerinin ilişkisi üzerine bir çözümleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 22 (2), 167-194.

Doi: <https://doi.org/10.54961/uobild.1214813>

FOTOĞRAFİK KOMPOZİSYON VE GESTALT İLKELERİNİN İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME

Alahattin KANLIOĞLU¹

Aslı ÖZTÜRK²

ÖZET

Tüm görsel sanatlarda geçerli evrensel kompozisyon ilke ve kuralları bulunmaktadır. Seçme, yerleştirme, düzenleme ve var olan gerçeklik içerisinde ayıklayama yoluyla çerçeve içindeki fazlalıkları çıkartarak kompozisyonunun oluşturulduğu fotoğraf sanatında; tasarım yüzeyindeki biçimsel durumu ile ilgili özellikler kompozisyon ilkeleri açısından önemli bir inceleme alanı oluşturmaktadır. Biçimsel durum değerlendirmelerinde; görsel algının formlar ve biçimler üzerinden yönlendirilmesi konusunda tıpkı kompozisyon konusu gibi şekil zemin ilişkisi, benzerlik, yakınlık, tamamlama, süreklilik ve basitlik gibi Gestalt ilkeleri önem kazanmaktadır. Bütünü oluşturan parçalardan çok parçaların bir araya gelişleri ve aralarındaki ilişkinin önemine odaklanan ve daha çok grafik tasarım alanındaki üretimlerde kullanıldığı bilinmekte olan Gestalt ilkelerinin fotoğraf gibi üretim yöntemi farklı bir sanat için kullanılıp

¹ Doktor Öğretim Üyesi, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-0785-9681 e-posta: alahattin.kanlioglu@ege.edu.tr

² Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0001-6489-4144 e-posta: exograph@gmail.com

kullanılamayacağı bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada amaçlı örneklem yöntemi ile çoğu dünya çapında prestijli fotoğraf yarışmalarından ödül kazanmış fotoğraflardan oluşan bir örneklem gurubu incelenmektedir. Örnekleme dahil olan fotoğraflar üzerinden Gestalt algı prensiplerinin açıklanmasının ardından Gestalt ilkelerinin tümünü barındıran ödüllü iki fotoğraf genel kompozisyon değerlendirmesi sonrasında Gestalt ilkeleri açısından çözümlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Gestalt İlkeleri, Fotoğraf, Kompozisyon, Algı*

AN ANALYSIS ON THE RELATION BETWEEN PHOTOGRAPHIC COMPOSITION AND GESTALT PRINCIPLES

ABSTRACT

An information that is not contained in the article should not be involved in abstract. There exist universal composition principles and rules that are valid in the entire field of fine arts. In the art of photography where the composition is formed by inferencing through selection, fitting, editing and sorting it out from the existing reality; the features that are related to the figural condition on the design level constitute a significant area of research in terms of composition principles. In figural condition evaluations; on the subject of the guidance of visual perception through forms and figurations, Gestalt principles gain importance just as figure and ground, similarity, proximity, closure, continuity, and simplicity. The main subject of this analysis aims to reveal whether the Gestalt principles, which are used mostly in graphic design productions and which focus on the significance in the aggregation of the pieces and the relationship between them rather than focussing on the pieces that form the whole, can be used for an art field that has a different production method such as photography, or not. In this analysis, a sample consisting of photographs that have won awards from globally known contests is analyzed through purposeful sampling. Subsequent to the explanation of the Gestalt perception principles through the photographs included in the purposeful sampling, two award-winning photographs that encapsulate the entirety of the Gestalt principles are analyzed in terms of the Gestalt principles.

Key Words: Gestalt Principles, Photograph, Composition, Perception

GİRİŞ

Fotoğraf, insanlık tarihinin gelişimine etki etmiş çok önemli bir icat olarak nitelendirilmektedir. Hem bir kitle iletişim aracı olarak hem de sözsüz iletişim becerisiyle bu katkıyı sunarken, aynı zamanda görsel dilin oluşumuna katkı sunmaktadır (Kanlıoğlu A., ve Demirel, G., 2021, s.83). Fotoğrafçının kişisel yetenekleri ve birçok dışsal koşulun etkileşiminin ürünü olan fotoğraf güçlü imgeler yaratır. Bu güçlü imgeler karşısında insanlar mutlaka tepki verir. Yaratılan her güçlü imge yaşamda karşılık bularak, kitlelerin zihnindeki yerini alır (Akmeşe, 2017, s.140). Sanatçısının kendini ifade edebileceği bir görsel dil olmanın yanı sıra reklam, haber ve propaganda gibi işlevsel alanlarda da kullanmaya uygun bir görsel dil yaratan fotoğraf, bulunuşundan günümüze, teknolojik gelişmelerin etkisiyle kullanım alanlarının yaygınlaşmasıyla beraber insanın görme biçimini etkilemiş, değiştirmiş ve değiştirmeye devam etmektedir (Ertan, G., Sansarcı, E., 2016).

Örneğin, ilk fotoğraflarda uzun pozlandırma süreleri nedeniyle hareket net bir biçimde elde edilemezken günümüzde durağan fotoğrafta seçilen bazı kısımlar bilgisayar, tablet, telefon veya televizyon ekranda hareketli olarak izlenebilmektedir. Makro lenslerin geliştirilmesi öncesinde nesnelere yakından netlik yapıp detay görüntüler elde etmek mümkün değilken makro lenslerle birlikte bir kelebeğin anteninin detayını fotoğraflamak sıradan hale gelmiştir. Benzer şekilde dron teknolojisinin gelişmesi ile üst bakış açısından (tanrısal bakış) daha önce alışık olunmayan grafik görüntüler elde etmek artık mümkün hale gelmiştir.

Ayrıca fotoğrafta kompozisyon düzenlemelerinin iki boyutlu görsel sanatların en eskisi olarak kabul edilen resim sanatından bağımsız olmadığını belirtmek gerekir. Grafikte ve resimde sanatçı tasarım yüzeyini, eseri oluşturacağı materyali (yağlı boya, kara kalem, guaj boya vb.) seçmekte ve seçtikleriyle ürettiği lekeleri yan yana getirmek suretiyle toparlaya toparlaya eserini düzenlemektedir. Fotoğrafta da seçmek ve yerleştirmek (düzenlemek) geçerlidir ancak fotoğraf sanatçısı var olan gerçeklik içerisinden ayıklayarak (çıkarta çıkarta) kompozisyonunu oluşturur. Fotoğrafta kompozisyon konusunu “Fotoğrafın Yapısal Öğeleri ve Fotoğraf Sanatında Kompozisyon” kitabıyla detaylı şekilde ele almış olan Sabit Kalfagil’e göre; fotoğrafta kompozisyonun başlıca öğeleri belirginlik, bütünlük, denge, oranlar, yerçekimi, doğrultular ve yönler, yaşam ögesi ve estetik doz olarak sıralamak mümkündür. Bunlar içinde ilk sırada sayılan ve detaylandırılan başlıca öğe belirginliktir. Kalfagil’e göre

belirginliği detaylandırırken sadelik, ritim, uyum, kontrast, ışık, perspektif, keskinlik, doku ve hız ve hareket izleniminden söz etmek gerekir (Kalfagil, S.5, 2014). Fotoğrafta kompozisyon kuralları ve ilkeleri olmazsa olmaz zorunlu ilkeler olmamakla birlikte başarılı bir kompozisyon elde etmek için bu ilkeler gözetilerek bir üretim yapılması gerekliliği konusunda genel geçerli bir kanaat bulunmaktadır.

Anın yakalanması olanağını sunan fotoğraf, farklı görme biçimleri de yaratmaktadır. Berger'ın eserlerinden biri olan 1972 yılında yazdığı "Görme Biçimleri" adlı kitabında belirttiği üzere, görüşümüz neyi nerde gördüğümüze, gördüğümüz şey de zaman ve mekân içinde bulunduğumuz duruma bağlıdır (Berger, J., 2020; 18). Bu bakış açısıyla düşünüldüğünde fotoğrafı ve mesajını daha fark edilebilir hale getirebilmek için bazı düzenlemeler gerekmektedir. Fotoğraf çekim teknikleri ile bu düzenlemeler yapılabilen ve fotoğrafın vurgusu, anlamı değişebilmektedir. Anı yakalayan bir sanat fotoğrafı da olsa, amaçları için üretilmiş kurgulanmış ticari bir reklam fotoğrafı da olsa, düzenlemelerin kompozisyon bütünlüğü içerisinde ve kompozisyon kuralları ile yapılması gerekmektedir.

Fotoğrafik kompozisyonun kurallarının anlaşılmasıyla, fotoğrafçı artık fotoğrafı bir iletişim aracı olarak kullanma yeteneğini geliştirebilir ve böylece farklı şekillerdeki görme biçimlerini ve sunumlarını faydalı deneyimlere dönüştürebilir. (Grill, T., Scanlon, M. 2003; 673-674) İyi bir fotoğraf, doğru bir kompozisyon ile ortaya çıkabilmektedir. Kompozisyonu oluşturan öğelerin bir bütünlük içinde anlatılmak isteneni pekiştirmesi gerekmektedir (Karpuz, H. 1987; 96). Sadece bu sayede kişilerin algısına hitap edilerek oluşturulan görsel dil ile aktarılmak istenen başarılı bir şekilde aktarılma olanağı bulur.

"Temel kompozisyon kurallarının bilgisine vakıf olmak hem uygulayıcı hem de teorisyenler için kaçınılmaz bir zorunluluktur" (Ankaralığil, 2013; 71). Aksi durumda neyi neden yaptığının farkında olmayan ve mesajını aktarmanın etkili yollarını bulamayan bir fotoğrafçı veya ortaya konan eseri etkili ve doğru şekilde yorumlayamayan bir teorisyen olma riski bulunmaktadır. Unutulmamalıdır ki fotoğraf günümüzde çok yaygın üretilen, paylaşılan ve üzerine çalışılan bir görsel iletişim dili eseridir.

"Fotoğrafta kompozisyon, bir yüzey sanatının, özel olarak fotoğrafın dilini oluşturan tüm anlatım öğelerinin, belli bir çerçeve içinde, anlatımı etkili kılacak, izleyicinin duygu

ve düşünceleri ile anlatılanı paylaşmasını sağlayacak doğrultuda düzenlenmesidir” (Kalfagil S., 2014; 22). Kompozisyonun başarılı olması durumunda anlatım dilinin etkili olacağı ve fotoğraf ile aktarılacak istenen duygu ve düşüncelerin izleyici tarafından da kolaylıkla anlaşılabilirliği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, iki örnek hariç uluslararası prestijli fotoğraf yarışmalarından ödül almış fotoğraflar eşliğinde Gestalt ilkeleri detaylandırılmıştır. Ödül almamış iki fotoğrafta uluslararası çok sayıda ödülü olan bir sanatçının konuya iyi bir örnek olan fotoğraflarıdır. Gestalt ilkelerini barındıran fotoğraflar, çok nadir özel ve oldukça başarılı fotoğraflardır.

Gestalt ilkelerinin fotoğrafta kullanımının daha çok kurgu ve mimari fotoğraf alanlarında ortaya çıktığını belirtmemiz gerekmektedir. Kompozisyonu başarılı şekilde kurulmuş bir fotoğrafın genellikle aynı zamanda bir veya iki Gestalt ilkesine de uygun olduğu, buna karşın Gestalt ilkelerinin neredeyse tamamına uygun olan bir fotoğrafın çok nadir olarak ortaya çıkabildiği, ortaya çıkan bu tarz fotoğrafların da mimari fotoğraf alanına ait olduğu savı çalışmanın ana savıdır.

2. Kavramsal Olarak Gestalt İlkeleri

Gestalt Almanca bir kelimedir. Sözcük, koymak, yerleştirmek, düzenlemek, görev vermek anlamlarına gelen *stellen* fiilinin edilgen halidir. Gestalt gövdesinden türeyen gestalten fiili de günlük dilde “biçim vermek” anlamlarına gelmekte, plastik sanatlarda ve bazı teknik dallarında, bir dereceye kadar “tasarlamak” anlamında da kullanılmaktadır. (Eczacıbaşı, 1997, 673). Gestalt’ı, kendine özgü bir bütünlüğü olan şekil olarak da tanımlamak mümkündür. Gestalt yasaları 1900’lerin başında Max Wertheimer tarafından yaratılmıştır. 1912’de Max Wertheimer, Gestalt psikolojisinin başlangıcı olarak kabul edilen makalesini yayınlamıştır (Kubovy, 2012). Özellikle iki boyutlu görsel sanat alanlarında Gestalt ilkeleri önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Suler ve Zaika’ya göre, Gestalt ilkeleri bir görüntüdeki görsel unsurların düzenlenmesinin izleyiciye görünme biçimi olarak kompozisyonda hayati bir rol oynar. Wertheimer’in görüşüne göre nasıl fiziksel yasalarda elementleri etkileyen alanlar bulunuyor ise, görsel alanlarda da öğelerin etkileyici özelliği bulunmaktadır. (Suler, Zaika, 2018;30) Gestalt ilkelerinin görme biçimini organize etmede vazgeçilmez bir yeri ve önemi bulunmaktadır.

“Gestalt kuramına göre hiçbir şey boşlukta meydana gelmez. Her şey bir zaman dilimi içinde ve uzay ortamında geçerek o ortamın etkisiyle anamlanır.” (Karataş, 2019;11) Tasarım ve fotoğrafın kompozisyonunda kullanılan öğelerdeki renklerin şekillerin birbirine olan etkileri buna örnektir. Örneğin büyük mavi bir gökyüzü olan bir fotoğrafta, beyaz bir bulut daha az görsel etki verirken, daha koyu gökyüzünde daha güçlü etki verebilir ya da çok büyük alan kaplayan bir öge yanındaki diğer öge küçük görülebilir. Gestalt ilkelerine göre, tasarım ve kompozisyon durumları değiştikçe algımız değişir ve görsel farklılaşır.

Gestalt ilkelerine göre, bütünün algısının, parçalarının algısının toplamına indirgenemeyeceği ve her parçanın yorumunun bütüne bağlı olduğu görüşü bulunmaktadır (Guberman, Maximov, Pashintsev, 2012). Beynimiz ne kadar karmaşık öge görürse görsün onu, daha önce zihninde var olan şekillere benzetme eğilimindedir. Yapısı gereği karışık parçaları basit formlar şeklinde algılamaya çalışır. Parçanın kendisi bir şey ifade etmemektedir. Bütünden yola çıkarak hareket eder.

Bu ilkeler fotoğrafta da geçerlidir. Fotoğrafik kompozisyonu oluştururken Gestalt'ın kendine özgü ilkelerinden faydalanılabilir (Suler J., Zakia R.D., 2018). Bunlar;

- Şekil zemin ilişkisi,
- Benzerlik ilkesi,
- Yakınlık ilkesi,
- Tamamlama ilkesi,
- Süreklilik ilkesi,
- Basitlik ilkesidir.

2.1. Şekil-Zemin İlişkisi İlkesi:

Algıda seçiciliğe göre zihnimiz, şekil ve zemin arasında bir ayırım yapma eğilimindedir. Fotoğrafçılıkta, diğer görsel sanat dallarında olduğu gibi beyin, dikkat çekilmesi istenen forma/biçime odaklanır. Fotoğrafta odaklanılan bu ana öge şekil-zemin ilişkisindeki (şekil) dir. Bu öğeler dışında kalan fotoğrafçılıkta fon olarak tarif ettiğimiz yer ise şekil-zemin ilişkisine göre (zemin) olarak tanımlanmaktadır.

İnsan beyni, bir görsel yapıda ön alanda olduğunu düşündüğü nesneler ile arka alan yani şekillerin dayandığı alan arasında ayırım yapar (Kılıç, 2021, s. 81). Ancak bazı fotoğraflarda algının yoğunlaştığı duruma göre fon (zemin) daha baskın görülebilmektedir. Böylece algı değiştirebilmektedir. Şekil-zemin ilişkisini kurmanın bir diğer yolu da ışığın başarılı kullanımı ile olabilmektedir. Şekil olması düşünülen kısma

doğru ışık, zemin olması düşünülen kısma ise az ışık düşürülmesi ile koyu zemin üzerinde şeklin açıkça ortaya konduğu belirgin fotoğraflar elde etmek mümkündür. Bir örnek üzerinden inceleyecek olursak;

Coenraad Heinz Torlage

Sony 2021 Dünya Fotoğraf Ödülleri Yarışması

Coenraad Heinz Torlage'nin çektiği bu fotoğraf, Sony 2021 Dünya Fotoğraf Ödülleri yarışmasında, öğrenci kategorisinde ödül kazanmıştır. Coenraad ödülü aldığı tarihte (2021) Stellenbosch Tasarım ve Fotoğraf Akademisi'nde fotoğrafçılık okumakta olan bir öğrenciydi. Bu konu ile ilgili şöyle bir açıklama yapmıştır. *“Güney Afrika'da bir çiftlikte büyüdüm ve birçoğuna hala sahip olduğum ve bugüne kadar sevdiğim sığırlar, atlar, eşekler ve tavuklarla büyüdüm. Çiftçilik, tutku ve sarsılmaz bir özveri gerektiren yoğun bir meslektir. Bu hayatı benim gibi bir sorumlulukları olduğuna inandıkları için seçen gençleri fotoğraflamak için yola çıktım. Bu hepimizin omuzlarına ağır bir şekilde oturuyor. Güney Afrika, şiddetli kuraklıkların, güvenlik endişelerinin ve arazi mülkiyeti konusundaki tartışmaların yaşandığı, öngörülemez bir ülkedir. Bu zorluklara rağmen, genç çiftçiler sürdürülebilir gıda güvenliğinin daha adil ve daha adil bir geleceği için çalışıyorlar. Onlar benim akranlarım, arkadaşlarım ve ailem ve bu bizim ulusu besleme zamanımız.”* (World Photograph Organisation, 2021)

Resim 1: Coenraad Heinz Torlage (2021) Güney Afrika

Genel bir kompozisyon değerlendirmesinde nelerden bahsedilmesi gerektiği konusunda kısa ve özet bir bilgi verilmesi sonrası fotoğrafın Gestalt prensiplerinden şekil-zemin ilişkisi açısından değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

Bir fotoğrafın genel kompozisyon değerlendirmesi söz konusu olduğunda;

- Fotoğrafın bağlamından,
- Orantısından (kısa kenar uzun kenar orantısı),
- Aktif veya pasif hangi düzenleme türü ile çekildiğinden,
- Kolaylıkla söylenebiliyor ise fotoğraf türünden (portre, mimari, makro, gece gibi),
- Özel bir çekim tekniği kullanılıp kullanılmadığından (pan, zoom kaydırma, bokeh gibi),
- Ana ögenin çerçeve dışında devam edip etmediğinden hareketle açık veya kapalı kompozisyondan hangisinin geçerli olduğundan,
- Ana ve yardımcı öğelerin neler olduğundan,
- belirginliğin sağlanıp sağlanamadığından,
- Sağlandıysa özellikle belirginliği ortaya çıkaran kontrast, sadelik ışık gibi ön plana çıkan bir kompozisyon unsuru olup olmadığından,
- Seçilen objektif ve çekim uzaklığına bağlı olarak perspektifte bir değişim olup olmadığından,
- Çekim değerlerine bağlı olarak sınırlı alan derinliği ile ana ögenin belirginleştirilmesi, yüksek enstantane ile hareketin net kaydedilmesi gibi bir durum olup olmadığından,
- Fotoğrafın bir yerinden keserek iki fotoğraf çıkarıp çıkarılamayacağından hareketle biçimsel, yan yana getirilen lekelerin anlamsal bir tutarsızlık yaratıp yaratmadığından hareketle de içeriksel bütünlüğün sağlanıp sağlanmadığından,
- Tasarım yüzeyi olarak düşünüldüğünde fotoğrafta denge olup olmadığından,
- Altın oran'ın fotoğraf için geçerli olup olmadığından,
- Tasarım yüzeyinde yer alan lekelerden hareketle doğrultu ve yön konusunun değerlendirilmesinden,
- Makinenin yamuk tutulması kaynaklı bir yer çekimi hatası olup olmadığından,
- Yaşam ögesi açısından fotoğrafın değerlendirilmesinden,
- Estetik açıdan bir genel değerlendirme yapılması gereklidir.

Kompozisyonun sonuçlandırılması anında (çekim anında) fotoğrafçı tarafından yanıtı aranması gereken dört temel soru bulunur. Bunlar;

- Doğru bakış açısında mıyım?
- Doğru bakış yüksekliğinde miyim?
- Doğru bakış uzaklığında mıyım?
- Kritik an'da fotoğrafı çekebildim mi?

İlk üç soru; açı, yükseklik ve uzaklık bir araya geldiğinde bakış noktasını tanımlar. Bakış noktası (Point of view) ve kritik anın doğru tespiti ile başarılı bir fotoğraf kompozisyonu oluşturmak mümkündür.

İncelenen fotoğraf için düşünüldüğünde bakış noktasının doğru seçildiği kritik an için de çok hızlı bir hareket söz konusu olmadığından bir hatanın söz konusu olmadığı söylenilebilir. Fotoğrafın kompozisyonu bakıp geçemediğimiz, durdurma gücüne sahip anlam ve estetik açısından kıymetli bir fotoğraf olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka ifade ile Fotoğraf Sony fotoğraf yarışmasında uluslararası kategoride ödül almış, durdurma gücüne sahip özel kompozisyona sahip bir fotoğraftır.

Gestalt Algı prensiplerinden şekil-zemin ilişkisi açısından fotoğrafı değerlendirecek olursak;

Tasarım yüzeyindeki öğelerin seçimi ve yerleştirmesi özenlidir ve özellikle tam üst bakış açısı seçilerek fotoğrafta şekil-zemin ilişkisi kurulduğu görülmektedir. Beyaz atın üzerinde uzanmış siyahı çocuk için düşünüldüğünde çocuk “şekil” beyaz at “zemin” olarak karşımıza çıkar. Temiz bir zeminde şekli algılamamak hele de buradaki gibi renk kontrastı da barındırdığında imkânsız gibidir. Ayrıca, Siyahı çocuk ve beyaz atı “şekil” olarak düşündüğümüzde koyu çim arka plan da “zemin” olmakta, beyaz atı ve üzerindeki çocuğu “şekil” olarak ön plana çıkartmaktadır. Bu anlamda siyahı çocuk, beyaz at ve koyu çim zemin arasında iki katmanlı bir şekil-zemin ilişkisi kurulduğu görülmektedir. Ayrıca açık tenli çocuğun da koyu renkli at üzerinde uzanıyor olması düşünüldüğünde; açık tenli çocuk koyu “zemin” üzerindeki “şekil” olarak karşımıza çıkmaktadır. Fotoğrafçının şekil-zemin ilişkisi kurarken faydalandığı en önemli unsur tam tepeden bakış açısı ve öğelerin birbiri ile kontrast renklere sahip olması olarak karşımıza çıkar. Çocukların her ikisinin kafasındaki şapkaların da fotoğraftaki çocukların yüzlerini çevreleyen ve dikkati yüzlere toparlayan bir “zemin”e dönüştüğünü söylemek mümkündür. Bu fotoğrafta ana öge olarak nitelenen öğelerin ışık altında ve

netlik sınırları içinde olması, buna karşın, çim zeminin az ışıklı oluşu da şekil-zemin ilişkisi kurulurken faydalı olmuştur.

2.2. Benzerlik İlkesi:

John Suler ve Richard D. Zaika'nın, *Görme Biçimi Olarak Fotoğraf* adlı kitabında, birbirine şekil, boyut, renk, hareket ve başka yönlerden benzeyen görsel unsurları ilişkili olarak görmeye meyilli olduğumuz söylenmiştir (Suler, Zaika, 2018; 38).

“Gestalt benzerlik ilkesi algılanma eğilimini; biçim, renk, doku, hareket, cinsiyet gibi ortak görsel özelliği olan nesne veya olayların beyin tarafından gruplandırılarak olduğunu vurgular” (Yağmur, 2014; 156).

Birbiri ile benzerlik taşıyan nesneleri gördüğümüzde beynimiz onları belli bir bütünü oluşturan parçalar olarak görmektedir. Bu bir biçim, renk ya da yaşam ögesi olabilir. Birbirine benzeyen formları, renkleri, insanları, hayvan ya da bitkileri gruplama eğilimimiz bulunmaktadır. Gestalt algılama ilkelerinden benzerlik ilkesine göre bu gruplamalarımızla birbiri ile ilişkili olduklarını algılarız.

Julia Fullerton Batten

Rope, 2013

Resim 2: Julia Fullerton Batten, 2013, “Rope” <https://juliafullerton-batten.com/project/rope-2013/>

Örnekteki Fotoğraf “Looking Out From Within”, Fotoğraf serisi ile, 2021’de Sony’nin uluslararası fotoğraf yarışmasında 2.lik ödülü alan, Julia Fullerton Batten’ın fotoğraflarından biridir. Fotoğrafta insanlar pasif düzenleme ile kıyafetleri renk olarak gruplanmış, sağ ve sola iki karşıt grup yerleştirilmiştir. Aynı renk giyinen, aynı cinsiyete üç kadından oluşan çerçevenin sağ alt ve sol alt kısımlarına konumlandırılmış iki ayrı gurup bulunmaktadır. Gestalt algı prensiplerinden benzerlik ilkesine göre, üçer kişiden oluşan iki ayrı gurubun oluşmasını sağlayan şey aynı renk giyiniyor ve aynı cinsiyetten oluyor olmalarıdır. Bir başka ifade ile benzerlikleridir, benzer noktalarıdır. Bu fotoğrafta, iki farklı geleneği temsil eden iki grubun çatışması fotoğrafa adını da verdiren ortadaki ip ile pekişmektedir. Özetle iki farklı grup algılamasını beynimiz renklerle, cinsiyetle ve konumlama ile yapmaktadır.

2.3. Yakınlık İlkesi:

İki veya daha çok unsur birbirine ne kadar yakınsa bir grup veya şablon olarak görülme olasılıkları o kadar yüksektir (Suler, Zaika, 2018, s.32). Görüntülerde birbirine yakın formlar ya da insanlar birbirine çok benzer olmasalar da grup olarak algılanmaktadır. Ögeler birbirine ne kadar yakın ise onları o kadar kolay algılayabiliriz.

Julia Fullerton Batten

Personal, 2020

Resim 3: Julia Fullerton Batten, “Personal”serisi <https://juliafullerton-batten.com/personal/>

Yukarıda yer alan görsel yine ünlü fotoğraf sanatçısı Julia Fullerton Batten tarafından, pasif düzenleme ile kurgulanmış bir fotoğraftır. Solda birbirine yakın duran figürler aynı zamanda benzerlik özelliklerinden de faydalanarak (aynı renk kıyafet, aynı cinsiyet ve yakın duruş) daha kolay ve birbiri ile ilişkili algılanmaktadır. Birbirine daha uzak konumlandırılmış ve kıyafet renkleri farklı çerçevenin sağ tarafında yer alan iki kadını ise birbiri ile ilişkilendirmek sol taraftakilerde olduğundan çok daha zordur.

2.4. Tamamlama İlkesi:

İnsan tamamlanmış bir görsel yapıyı, şekilleri, sürekliliği tamamlayarak algılama eğilimindedir. Bu durum, beynin bir bütünü oluşturmak için görsel yapının eksik bölümlerini doldurmasıdır. (L, KILIÇ, 2021; 81). İnsan beyni, doğduğu günden itibaren etrafında milyonlarca görselle karşılaşır. Bu görsellerden bazıları çok temel şekillerdir. Doğadaki formlarda da bulunan, yuvarlak, kare, üçgen gibi şekillere hepimiz aşina olmuşuzdur. Hatta insan ve hayvan şekilleri kafamızda yer etmiş haldedir. Dolayısıyla bu şekillere benzer görseller gördüğümüzde zihnimiz onu tamamlamak için uğraşmaktadır.

Thing Wanna Hipaae, 2021

Resim 4: Thing Wanna, 2017, Myanmar

Örnekte yer alan fotoğraf, Sanatçı Thing Wanna tarafından çekilmiş olup 2017 yılında mikro kategorisinde, International Photography Awards'da birincilik ödülü kazanmıştır. Tamamlanmış formlar, şekiller, tamamlanmamış çizgiler ve şekillere göre daha çabuk

algılanırlar ve belirginlik kazanırlar. Zihnimiz görsel unsurları üç ilişkisiz çizgi yerine bir üçgen görecektir şekilde gruplamaktadır.

“Bir karenin bir sanat şaheseri olup olmadığı kompozisyona bağlıdır. Kompozisyon konusunda ustalaşmak için çekeceğiniz her karede gözlerinizi çizgi ve şekilleri arayacak şekilde alıştırmanız önemlidir çünkü geometri bir fotoğraf karesinin yapı taşlarıdır” (Dijital Fotoğraf, 2008).

Fotoğrafta da birden fazla nesne ya da canlı bir araya gelip bize daha önceden alışık olduğumuz formları çağrıştırmaktadır. Fotoğrafta, karıncalar yiyeceklerini taşımaya odaklandıklarında, duruşları itibari ile üçgen form oluşturmuş gibi algılanmaktadır. Karıncaların üçgen biçimine benzer oluşturduğu kütle daha belirgin bir şekilde algılanabilmektedir.

2.5. Süreklilik İlkesi

İçgüdüsel olarak, bir nehir, yol ya da çizginin ilerlemesi takip edilir ve önemli bir şey görene kadar bu yönde bakma eğilimi vardır. Böylelikle aynı yöndeki noktalar, çizgiler bir süreklilik içinde gruplandırılarak algılanır (L, KILIÇ, 2021; 81). İnsan beyni bir güzergâh üzerinde ilerleyen nesneleri ya da bir yüzeyde bulunan noktaları takip etmeye, onu bütüne tamamlamaya çalışmaktadır. Hatta okul öncesi eğitim kitaplarında, her birine numara verilmiş noktaların, bulmaca şeklinde tamamlanması istenir. Noktaları birleştirirken, çoğu zaman birleştirmeden, şeklin ne olduğu tahmin edilebilir. Dolayısıyla küçük büyük fark etmeksizin bir çizgiyi bir yolu takip eden parçaları tamamlama eğilimimiz oluşmaktadır.

Julia Fullerton Batten

Flexible Roxy 2

Resim 5: Julia Fullerton Batten, Contortion 2021“Flexible Roxy 2”

<https://juliafullerton-batten.com/types/contortion-2021/>

Örnekteki fotoğraf çok sayıda ödülü bulunan ünlü fotoğraf sanatçısı Julia Fullerton Batten'e aittir. Sanatçının bu fotoğrafı ödüllü değildir ancak Gestalt ilkelerinden süreklilik ilkesine çok uygun bir örnek olduğu için kullanılmıştır. Fotoğrafta elastik bir vücuda sahip model el ve ayaklarını birleştirerek kapanmış durumdadır. Figürdeki genel hatlar çok belirgin bir şekilde birbirini takip etmektedir. Tüm vücut hatları bir çizim ile belirtilecek olursa, çizginin kusursuz bir devamlılığı görülmektedir. Figürün dış hattındaki yumurtaya benzer ovallik içeri doğru devam eden bir zahiri çizgiler bütünü gibidir.

2.6. Basitlik İlkesi:

İnsanlar belirsiz ve karmaşık görüntüleri, mümkün olan en basit biçimler olarak algılar ve yorumlar. İlgüdüsel olarak basit, açık ve düzenli şeyler tercih edilir. İnsan karmaşık bir görsel yapıyla karşılaştığında bileşenleri basit bir bütün haline getirme eğiliminde olur.

Adrian Guerin

Sony / Trawel Winner / 2020

Resim 6: Adrian Guerin, 2020, “Travel”, Avusturalya

Örnekteki fotoğraf, Avustralyalı sanatçı Adrian Guerin’e aittir ve 2020 yılında Sony World Photograph Awards ödülünü kazanmıştır. Basitlik ilkesini içinde barındırmaktadır. Fotoğrafta bir yük treninin yük taşıyan vagonları görülmektedir. Vagonlar çerçevenin ortasında kalacak şekilde simetrik olarak yerleştirilmiştir. Geniş açılı lens ile yakın plandan çekilen bu fotoğrafta objektif ve çekim mesafesi kaynaklı perspektifin artması sonucu oluşmuştur. Ufuk çizgisinde bir noktadan çıkıp kameraya doğru genişleyerek gelen iki çizgi gibi algılanan bu fotoğrafta, yük treninin taşımakta olduğu koyu renkli toprak, daha açık renkte bulunan yol alınan coğrafyaya ait toprak dokusu içinde ön plana çıkmıştır. Rüzgârın fotoğrafa bakan göze göre sağ taraftan esip taşınmakta olan yükün ve geçilmekte olan zeminin üzerinden kaldırdığı toz ile çerçevenin sol tarafını toz yapması durumu söz konusudur. Fotoğraf, minimal öge ile (vagonlar ve yükü, zemin, gökyüzü ve toz) oluşturulmuş, basit grafik çizgiler sunan (ufuk çizgisi, vagonların ufuk çizgisinden doğup kameraya yaklaştıkça genişleyen sınır çizgileri) ve geçici doku (rüzgârın ve trenin hareketinin neden olduğu toz) barındıran “basit” ancak güçlü bir kompozisyona sahip bir fotoğraftır.

Örnekler olarak sunulan fotoğraflarda, Gestalt ilkelerinden en az birine uyan fotoğraflar bulunmaktadır. Ancak çoğu uluslararası alanda ödüllü fotoğraflar olmalarına rağmen, Gestalt yasalarının hepsini veya çoğunu barındıran fotoğraflar çok daha nadir bulunmaktadır.

3. Fotoğrafik Kompozisyon ve Gestalt İlkelerinin İlişkisi Kompozisyon ve Gestalt Prensipleri Açısından Değerlendirilmesi

Aynı fotoğrafta hem genel kompozisyon kurallarına hem de Gestalt ilkelerinin çoğuna rastlanması fotoğrafın kompozisyon olarak çok başarılı bir örnek olduğunun işaretidir. Çalışmanın bu bölümünde amaçlı örneklem ile oluşturulan örneklem gurubunda yer alan iki ayrı fotoğraf kompozisyon ve Gestalt ilkeleri açısından çözümlemeye tabi tutulmuştur.

3.1. The Art Of Bulding / Yılın fotoğrafçısı / 2017 Mehmet Yasa “Göz” Fotoğrafının Kompozisyon ve Gestalt İlkeleri Açısından Çözümlemesi

Fotoğraf: Mehmet Yasa: “Göz” The Art Of Bulding / Yılın fotoğrafçısı / 2017

Resim 7: Mehmet Yasa, 2017, “Kulenin Gözü”, İtalya, Verona

Çözümlemeye tabi tutulan ilk fotoğraf Mehmet Yasa tarafından çekilmiş 2017 yılında bu çalışmanın en önemli örneklerinden birini oluşturan fotoğraftır. Ege Üniversitesi Restorasyon Bölümünü bitiren ve daha sonra mimari ağırlıklı fotoğraf çekimleri yapan Mehmet Yasa'ya aittir. Sanatçı, 2018 yılında sonuçları açıklanan CIOB (The Chartered Institute of Building) Uluslararası Fotoğraf Yarışmasında Göz isimli eseriyle "2017 Art of Building Yılın Fotoğrafçısı" ödülünü kazanmıştır.

3.1.1. "Göz" Fotoğrafı Genel Kompozisyon Değerlendirmesi

Fotoğrafın kısa kenar-uzun kenar orantısı açısından kadrajına bakıldığında orantısının 1x1,5 olduğu görülmektedir. Bu orantı fotoğraf orta format bir makine ile çekilmediyse sonradan kadrajlanmadığı, veya kadrajlandı ise Leica format makine orantısına dikkat edilerek kadrajlandığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Fotoğraf bir mimari fotoğraf olması itibarıyla konu sabit fotoğrafçı hareketli çekim ortamı sunmaktadır. Bu durum fotoğrafçının değişik açıları defalarca test ederek çekim yapmasına imkân veren bir durumdur. Fotoğrafın özel bir çekim tekniği (pan, zoom kaydırma, bokeh vb.) kullanılarak çekilmediği görülmektedir. Fotoğrafta yer alan demir konstrüksiyon merdiven çerçevesinin dışında da devam ettiği için fotoğraf açık kompozisyon olarak değerlendirilmektedir. Bir başka ifade ile çerçevesinin sınır çizgileri fotoğraf içindeki konuyu kesmekte ve konu çerçeve dışında da devam etmektedir. Fotoğraf çerçevesinin orta kısmında yer alan korozyona uğramış çan fotoğrafın ana ögesi olarak değerlendirilmektedir. Bulundukları yer, kapladıkları alan ve işaret ettikleri yön dikkate alındığı anda demir konstrüksiyon döner merdiven fotoğrafın yardımcı ögesi olarak değerlendirilmektedir. Ana ve yardımcı ögelerin konumlandırılmaları ve birbirleri üzerine düşmemeleri nedeniyle fotoğraftaki ögelerin leke değeri kazandığı düşünülmektedir. Geniş açılı lens ile yakın plandan yapılan çekimlerde öndeki ögeler olduğundan daha yakın ve büyük, uzaktaki ögeler olduklarından daha küçük ve uzakta görülürler. Bu geniş açı lensin özellikle yakın plandan yapılan çekimlerde perspektife etkisidir. Fotoğrafta aslında her seviyede aynı genişlikte olan demir döner merdiven genişliklerine bakıldığında objektife yakın yerinde çok daha geniş iken uzaklaştıkça çok daraldığı görülmektedir. Dolayısıyla yakın plandan ve geniş açı bir objektif ile perspektifin arttırılarak görme biçimlerinin değiştirildiği bir fotoğraf olduğu değerlendirilmektedir.

Alt bakış açısıyla objektif yukarı doğru çevrilerek geniş aç lens ile yakın plandan yapılan bu çekim, fotoğrafta farklı görme biçimi üretmiş ve belirginlik sağlanmasına katkı sağlamıştır. Sıradan bir bakışta ilk anda ortasında ampulü ile aydınlatma elemanı olarak değerlendirilebilecek olan öğeler fotoğrafçıdan alınan bilgiye göre korozyona uğramış bir çan ve çanın tokmağıdır. Çan, tokmağı, kenardaki demir konstrüksiyon döner merdiven ve içinde bulunduğu binanın arka planda görünen tuğla örgü duvar dokusu fotoğraftaki öğelerledir. Dört değişik öğe ile birlikte elde edilmiş bu fotoğraf minimal kabul edilmese bile bir görsel yoğunluğu söz konusu değildir.

Yan yana gelen görsel öğelerin anlamsal bir tutarsızlık oluşturmadığı ve fotoğraf çerçevesinin yeniden kadrajlanarak yeni bir fotoğraf çıkartmanın zorlama olacağından hareketle fotoğrafta biçimsel ve anlamsal olarak bir bütünlük bozulmasının olmadığı, fotoğrafın bütünlüğünün sağlandığı söylenebilir.

Fotoğraf kompozisyonu oluşturulurken denge kavramı çok önemlidir. Görüntü yüzeyinin bir nokta üzerinde dengede bulunması gerekmektedir. Denge kullanılan öğelerin ağırlığıyla ilgili değil, birbirleri arasındaki oran orantıyla, kapladıkları leke değerleriyle birbirlerine ya da merkeze, kenarlara yakınlık uzakları ile ilgilidir (Kafalı, 2003; 301). Tasarım yüzeyi olarak düşünüldüğünde çerçeve içinde seçilen ve yerleştirilen öğelerin tasarım yüzeyindeki dağılımından doğan bir dengesizlik olmadığı, aksine tasarım yüzeyinin dengeli olduğu söylenebilir. Orantılar açısından incelendiğinde fotoğraf kompozisyonunun altın orana neredeyse kusursuz derecede uygun olduğu aşağıda yer verilmiş görsellerde de görülmektedir.

Fotoğrafta kültürün yarattığı bir mimari yapı ve yapı elemanları görülmektedir. Bu anlamda fotoğrafta ikincil yaşam ögesi bulunduğu söylenebilir. Estetik açıdan değerlendirildiğinde, aranmış, bulunmuş, farklı görme biçimi üretilmiş, durdurma gücüne sahip, estetik kaygılarla üretilmiş ve estetik değeri oldukça yüksek bir fotoğraf olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Fotoğrafçının fotoğraf kompozisyonunu sonuçlandırırken yanıtını araması gereken soruların uygun bakış açısı, uygun bakış uzaklığı, uygun bakış yüksekliği ve doğru an olduğunu bu noktada hatırlatmak gerekir. Bu fotoğraf için; doğru bir açıdan, doğru bir uzaklıktan ve doğru bir bakış yüksekliğinden, başka bir ifade ile doğru bir bakış noktası (point of view) yakalanarak elde edilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Fotoğraflanan konun mimari bir yapı olduğu için böylesi bir konunun fotoğraflanması sırasında konu sabit

fotoğrafçı hareketli konu karşılaşması nitelemesi geçerlidir. Dolayısıyla fotoğrafçının gerektiğinde değişik açılardan ve defalarca çekim yapma şansı olan bir konudur. Bu noktada fotoğrafta kritik anın yakalanmasına dair bir yorum gereksiz hale gelmektedir. Özetle genel bir değerlendirmeyi tamamlayacak olursak kendisine baktırtan, bakıp geçemediğimiz, durdurma gücüne sahip, kompozisyon olarak çok güçlü sanatçısına 2018 CIOB (The Chartered Institute of Building) Uluslararası Fotoğraf Yarışmasında “2017 Art of Building Yılın Fotoğrafçısı” ödülünü kazanmış çok özel bir fotoğraf olduğu değerlendirilmektedir.

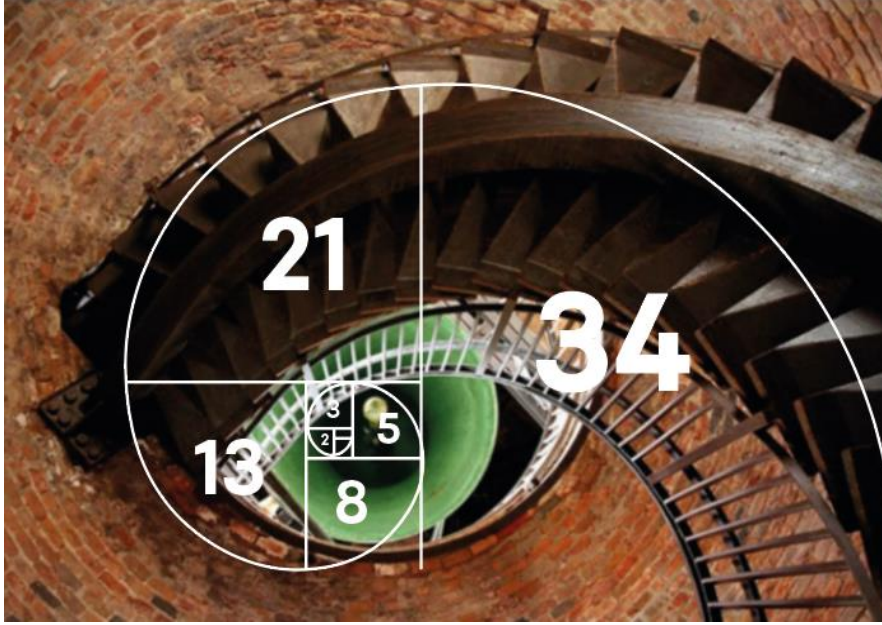
3.1.2. “Göz” Fotoğrafı Gestalt İlkeleri Değerlendirmesi

Bu başlık altında Gestal İlkeleri olarak yer alan; Şekil-Zemin İlkesi, Benzerlik İlkesi, Yakınlık İlkesi, Tamamlama İlkesi, Süreklilik İlkesi ve Basitlik İlkesi açısından fotoğrafın değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Şekil-zemin ilkesi açısından “Göz” fotoğrafını değerlendirdiğimizde binanın tuğla iç duvarlarını (zemin), demir konstrüksiyon dönen merdiveni ve merdivenin merkezde en düşük genişliğe ulaştığı noktada yer alan korozyona uğramış çan (şekil) olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca merkezde yuvarlak formda yer alan korozyona uğramış çanın ortası daha koyu renktir ve koyu kısmın da merkezinde açık renk yuvarlak bir çan tokmağı yer almaktadır. Bu üç unsuru, merkezden başlayarak aydınlık tokmak, onun içinde yer aldığı koyu kısım ve koyu kısmı çevreleyen açık renkte (fotoğrafta açık yeşil renkte görülmektedir) metal kısım (çanın korozyona uğramış yüzeyi) birbirleri ile şekil-zemin ilişkisi kurmaktadır. Açık yeşil renkte görülen çanın metal kısmı (zemin) çanın ortasına denk gelen fotoğraftaki koyu kısım (şekil) olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, ortadaki açık renk yuvarlak çan tokmağı (şekil) iken onu çevreleyen siyah yuvarlak kısım (zemin) olmaktadır. Özetle fotoğrafta çok katmanlı bir şekil-zemin ilişkisi yaratıldığı görülmektedir.

Benzerlik ilkesi açısından değerlendirme yapıldığı anda fotoğrafta yer alan lekelerin tamamı bir göz’e benzemektedir. Ortada yer alan kirli beyaz açık ton çan tokmağı portre fotoğraflarında gözün koyu kısmında çoğunlukla bulunan ışık yansıması gibi algılanmaktadır. Çan’ın yuvarlak formu (fotoğrafta açık yeşil renk yer alan kısım) gözün beyaz açık yuvarlak kısmına benzerken ortadaki koyu alan gön merkezinde yer alan koyu kısma benzemektedir. Döner demir konstrüksiyon merdivenin merkezde aldığı elips şekli de bir göz yapısını andırmaktadır. Merdivenin detayları kaş ve kirpikleri

andıran bir görüntü yaratmıştır. Fotoğrafın genel olarak bir göze benzemesi nedeniyle isimlendirilirken de “Göz” olarak adlandırılmış olmasını anlamlı kılmaktadır.

Resim 8: Mehmet Yasa, 2017, “Kulenin Gözü”, İtalya, Verona

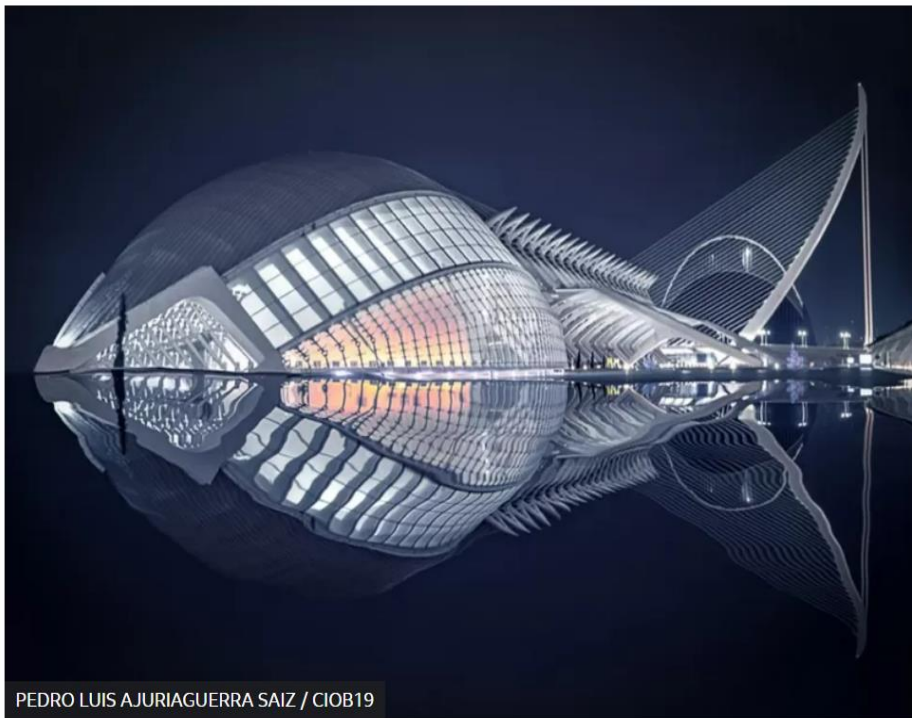
Yakınlık ilkesi açısından bakıldığında; bir grup lekenin (çanı eliptik göz şeklinde saran merdiven demiri, korozyona uğramış çan, ortasında koyu kalmış boşluk ve merkezdeki çan tokmağı) birbirlerine göre konumu, uzaklıkları ve büyüklükleri sayesinde bir göz algısı yarattığı söylenmelidir. Demir konstrüksiyon merdivenin yakın tekrarları bir kaş ve kirpik detayı gibi değerlendirme yapmaya imkân tanımaktadır. Dolayısıyla Gestalt tamamlama ilkesinin ve birbirine çok yakın merdiven detaylarının tekrarlarının içeri doğru bir elips çizgisi oluşturmasından hareketle de süreklilik ilkesinin bu fotoğraf için geçerli olduğu düşünülmektedir. Renkler, perspektif, lekelerin yerleştirmesi sayesinde aslında çok basit bir göz formu ortaya çıkmaktadır. Bu göz adeta bilim-kurgu filmlerinde ve çizgi romanlarında yer alan bir ejderhanın sağ gözünü andırmaktadır. Fotoğraf Gestalt ilkelerinden basitlik ilkesine de uygun bir fotoğraf olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gestalt ilkelerinin tümüne uygun böyle bir fotoğrafın ortaya çıkmasının bir nedeni de eserin yaratıcısı Mehmet Yasa’nın restorasyon ve mimari konularında eğitim almış ve halen profesyonel olarak mimari fotoğraflar çekiyor olması olarak düşünülmektedir.

3.2. Chartered Institute of Building (CIOB) Building Art 2019 Special Jury Award “Balık” Fotoğrafının Kompozisyon ve Gestalt İlkeleri Açısından Çözümlemesi

Çözümlemeye tabi tutulan ikinci fotoğraf İspanyol Fotoğraf sanatçısı Perdo Luis Ajuriaguerra Saiz'a ait "balık" olarak isimlendirilen fotoğraftır. Sanatçı birçok uluslararası sanatçı ünvanına sahip, bu anlamda uluslararası ün sahibi bir fotoğraf sanatçısıdır. Sahip olduğu fotoğraf sanatçısı ünvanlarının arasında MCEF / o (Gold Master of the Spanish Confederation of Photography) ve

EFIAP / g (Gold Excellence of the International Federation of Photographic Art) ünvanları başlıcalarıdır. Uluslararası fotoğraf kuruluşları tarafından düzenlenmiş yarışmalardan alınmış çok sayıda ödülü bulunmaktadır. Ödül kazandığı uluslararası organizasyonlar arasında FIAP, PSA, GPU, IUP, DPA, UPI, CVB, ISF, PCA sayılabilir. Sanatçının 50 FIAP (Fédération Internationale de l'Art Photographique) Gold Medal (Altın Madalya) ve yaklaşık 70 PSA (Photographic Society of America Wordwide) Gold Medal (Altın Madalya) olmak üzere toplamda 400'den fazla ödülü ve katıldığı uluslararası fotoğraf yarışmalarından aldığı 5000 civarı kabulü (sergilemesi) bulunmaktadır.

Resim 8: Pedro Luis Ajuriaguerra Saiz, 2019, "Fish", Art Of Bulding Judges Prise Winner, İspanya

Balık fotoğrafı geleneksel olarak yıllardır yapı sanatı uluslararası fotoğraf yarışması düzenleyen Chartered Institute of Bulding (CIOB) tarafından 2019 yılında düzenlenen yarışmada jüri özel ödülünü kazanmış bir fotoğraftır. Yarışmayı düzenleyen kurum

mimar ve inşaat sektörü çalışanlarını bünyesinde toplayan uluslararası bir meslek örgütüdür. Söz konusu yarışma da alanında çok saygın bir konuma sahip prestijli bir yarışma olarak kabul edilmektedir.

3.2.1. “Balık” Fotoğrafı Genel Kompozisyon Değerlendirmesi

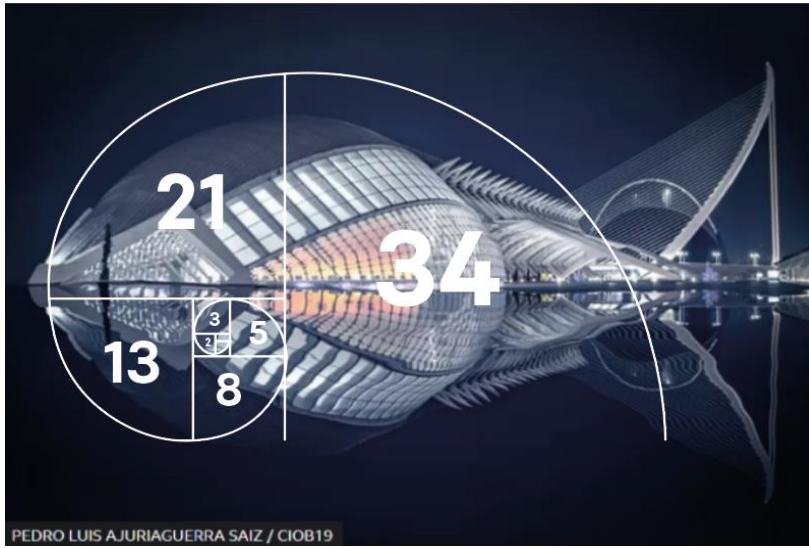
Fotoğraf kadrajının kısa kenar uzun kenar oranı 1x1.5 olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla fotoğrafın çekildiği gibi sunulduğu, herhangi bir yeniden kadrajlamaya gidilmediği veya gidildi ise de kısa kenar uzun kenar oranı gözetilerek yeniden kadrajlandırıldığı değerlendirilmektedir.

Mimari alanına ait fotoğraflarda konu sabit fotoğrafçı hareketli konu-fotoğrafçı karşılaşması geçerlidir. Dolayısıyla fotoğrafçının uygun açıyı bulması, gerekiyorsa tekrar tekrar çekim yapması mümkündür. Fotoğraf için özel bir çekim tekniği (pan, zoom kaydırma bokeh vb.) uygulanmadığı görülmektedir. Balık fotoğrafı net alan derinliği oldukça fazla bir gece fotoğrafıdır. Net alan derinliğinin artırılması için çekim anında diyafram değerinin kısıldığı düşünülmektedir. Buradan hareketle gece ışığın az olduğu bir yerde ve kısıp diyaframla yapılan fotoğraf çekiminde pozlama süresinin oldukça uzun olması gerektiği sonucuna ulaşılır. Bu ise bize çekim anında fotoğrafçının makinesini bir tripoda veya başka bir yere sabitlediğini göstermektedir. Gece aydınlatılan binanın detayları ve sudaki yansıması gece karanlığının ortasında kalmaktadır. Dolayısıyla kendiliğinden bir leke değeri kazanarak belirginlik kazandığı düşünülmektedir. Fotoğrafta balık figürünün çerçeve dışına taşmamasından hareketle fotoğrafın kapalı kompozisyon olduğu söylenebilir. Fotoğrafın ana ögesi sudaki yansımasıyla birlikte mimari yapının balık formundaki görünümünün tamamıdır. Yardımcı öge olarak değerlendirilebilecek bir leke bulunmamaktadır.

Çekim uzaklığı ve kullanılan objektif kaynaklı bir perspektif bozulma bu fotoğraf için söz konusu değildir. Fotoğrafta belirginlik sudaki yansıması ile bir bütün olacak şekilde gece aydınlatması yapılan binayı gece karanlığının içine yerleştirilmesi sayesinde sağlanmıştır. Fotoğrafta binaya ait çok fazla sayıda detay, parça olmasına rağmen görsel olarak bir karmaşa oluşmamıştır. Bu anlamda fotoğrafın sade bir fotoğraf bile sayılabileceğini söylemek gerekir. Gece karanlığını içinde aydınlatılan bina detaylarının ve bunların durgun sudaki yansımalarının aydınlık-karanlık kontrastı yarattığı görülmektedir.

Fotoğrafın içinden yeniden kadrajlanarak yeni bir fotoğraf çıkartma çabasının anlamsız olacağından hareketle biçimsel bütünlüğünün olduğu değerlendirilmektedir. Fotoğraf içindeki lekelerin yan yana gelerek bir anlam kargaşasına neden olmadığından hareketle de içerik olarak fotoğrafın bütünlüğünün sağlandığı düşünülmektedir. Fotoğraf çerçevesi içinde seçilen ve yerleştirilen öğelerin tasarım yüzeyindeki dağılımından doğan bir dengesizlik olmadığı, aksine tasarım yüzeyinin dengeli olduğu görülmektedir.

Fotoğraf kompozisyonunun altın onarana neredeyse kusursuz derecede uygun olduğu aşağıda verilmiş görselde görülecektir. Fotoğraf orantısal olarak başarılı bir kompozisyona sahiptir.

Ufuk çizgisinde makinenin yanlış tutulması veya tripodla dengesiz bağlanmasından kaynaklı bir yamukluk olmadığı göz önüne alındığında bu fotoğrafta yer çekimi hatası görülmediği söylenmelidir. Fotoğrafta kendisi yaşayan nefes alan birincil derecede bir yaşam ögesi yoktur. Kültürün yarattığı mimari detaylar ikincil derece yaşam ögesi olarak değerlendirilmektedir. İronik şekilde ikinci derece yaşam öğelerinin organizasyonu ile birincil dereceden bir yaşam ögesinin formu yaratılmıştır. Bir balık formu. Bakış noktasının doğru seçilmesi (ki bu doğru bakış açısı, doğru bakış uzaklığı ve doğru bakış yüksekliğinin bulunduğu anlamına gelmektedir) sayesinde durdurma güzü yüksek, bakıp geçemediğimiz, estetik olarak güçlü bir fotoğraf elde edilmiştir. Özellikle sudaki yansıması ile birlikte mimari formum kusursuz derecede bir balık formuna dönüştürüldüğü bakış noktasını ve çekim değerlerinin (objektif odak uzaklığı, iso, diyafram ve enstantane) doğru şekilde kullanılması ile usta bir fotoğrafçının elinden ve gözünden çıkmış başarılı bir fotoğraf olduğu söylenmelidir. Tüm bu

değerlendirmeler ışığında fotoğrafın kompozisyonu uluslararası prestijli bir yarışma olan Chartered Institute of Bulding (CIOB) 2019'da jüri özel ödülü almaya hak kazanan özel bir kompozisyona sahip kıymetli bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

3.1.2. “Balık” Fotoğrafı Gestalt İlkeleri Değerlendirmesi

Bu başlık altında Gestal İlkeleri olarak literatürde yer bulmuş olan Şekil-Zemin İlkesi, Benzerlik İlkesi, Yakınlık İlkesi, Tamamlama İlkesi, Süreklilik İlkesi ve Basitlik İlkesi açısından fotoğrafın değerlendirilmesi yapılmıştır.

“Balık” fotoğrafını şekil-zemin ilkesi açısından değerlendirdiğimizde gece aydınlatılan bina ve onun durgun sudaki yansımaları (şekil) arka planda kalan gece karanlığını (zemin) olarak görmekteyiz. Balık fotoğrafı şekil-zemin ilişkisi kurutularak belirginliği sağlanmış bir fotoğraftır. Sanatçı eserini, “Tarih öncesi devirden kalma ama kalbi hâlâ canlı bir balık...” (bbc.com 2021) şeklinde ifade etmektedir. Fotoğrafta yer alan lekelerin tamamı (aslında bir binaya ve sudaki yansımalarına ait olsalar da) bir “balık” formuna benzemektedir. Dolayısıyla fotoğrafta Gestalt benzerlik ilkesinin geçerli olduğu gözlenmektedir.

Yakınlık ilkesi açısından, birden fazla ögenin birbirine yakın olduğunu ve bu yüzden balık şeklini oluşturduğunu görmekteyiz. Binanın sırt kısmında yüzgeçleri andıran metal parçalar her biri benzer formda birleşerek, balığın sırt hattını oluşturmaktadır. Ayrıca su yüzeyine düzen yansıma ile birleşerek balık figürünü oluşturmuştur. Buradan hareketle fotoğrafta Gestalt yakınlık ilkesinin de geçerli olduğu değerlendirilmektedir. Fotoğraftaki binanın ve binanın durgun sudaki yansımalarının dış sınır çizgileri birbirine çok yakın ve takip eder durumdadır. Bu hat boyunca sürekli sınır noktalarını birleştirdiğimizde balık formu çıkmaktadır. Ayrıca balığın karnını ve kuyruğunu oluşturan kısımlarda da parçalar birbirini takip ederek tamamlama eğilimimizi destekler ve balık figürünü algılamamıza yardım eder. Bu değerlendirmeler ışığında fotoğrafın Gestaltın süreklilik ilkesine uygun olduğu düşünülmektedir.

Basitlik ilkesine göre bu fotoğrafta beynimiz balığı oluşturan bileşenleri bir bütün haline getirme eğiliminde bulunmaktadır. Gerek kuyruk bölümünde gerek gövde kısmındaki parçalar, ne kadar kompleks olursa olsun gözümüz onu basitleştirerek bir balık figürüne benzetme eğilimindedir. Bu değerlendirme ışığında, fotoğraf için Gestalt basitlik ilkesinin de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Gestalt ilkelerinin tümüne uygun böyle bir fotoğrafın çok nadir karşılaşılan bir durumdur. Buradan hareketle ve özet

olarak, Perdo Luis Ajuriaguerra Saiz'a ait bu mimari fotoğrafın kompozisyonu ve Gestalt ilkelerine uygunluğu ile fark yaratan estetik değer taşıyan önemli bir örnek olduğunu söylemek gerekir.

SONUÇ

Fotoğraf icadından günümüze teknolojik gelişmelere de bağlı olarak kolaylıkla üretilen iletişim ortamına sokulabilen bir noktaya gelmiştir. Görsel bir dil olarak nitelenebilecek olan fotoğrafın basın fotoğrafı, reklam fotoğrafı, kimlik fotoğrafı, propaganda amaçlı fotoğraf gibi işlevsel kullanımı mümkündür. Başka amaçlar için de kullanıma uygun etkili bir araç olarak karşımıza çıkan fotoğraf, kendisini ve dünyaya bakışını, algısını, yorumunu fotoğraf dilini kullanarak yapmak isteyen fotoğraf sanatçısının da kullanımına hizmet edebilir. Günümüz dünyası bazı düşünürler tarafından görüntü medeniyeti olarak nitelenmektedir. Bu nitelendirme fotoğrafın gündelik hayatın neredeyse her alanında ve çok yaygın şekilde kullanılır hale gelmesinden de kaynaklanır. İster işlevsel amaçlı üretilmiş olsun ister ise bir sanatçının kendisini ifade etmesi amacıyla kullanılsın günümüz dünyasında fotoğrafın ilgi çekmesi, kendisinden beklenen işlevleri yerine getirmesi için ön şarttır. Görüntü bombardımanı içinde yaşamakta olan günümüz izleyicisinin ilgisini üzerinde toplayan ve kendisine baktırtan fotoğraf genellikle özenle düzenlenmiş, kompoze edilmiş fotoğraf olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem üreticisi olarak fotoğrafçıların hem de fotoğrafa bakan, ondaki anlamı yakalamaya çalışan izleyicisinin fotoğrafı doğru okuyabilmesi, anlamlandırabilmesi ona maruz kalan günümüz insanı için önem kazanmaktadır. Bu noktada iki boyutlu bir görsel sanat olarak fotoğrafta kompozisyon ön plana çıkmaktadır. Basit olarak ifade etmek gerekirse fotoğrafta kompozisyon görsel düzenlemeler bütünüdür. Seçmek ve sınırlı tasarım yüzeyine yerleştirmek fotoğrafta kompozisyonun özüdür. Fotoğrafçı, tasarım yüzeyinde (çerçevesi içinde, çekim öncesi vizöründe) neler olacağını seçer, seçtiklerini yan yana getirerek bir anlam kurmaya çalışır. Diğer iki boyutlu görsel sanatların aksine fotoğrafta üretim aşamasında var olan gerçeklik içerisinden eksilte eksilte, bir başka ifade ile çıkarta çıkarta eser ortaya çıkar. Bir ressam, bir grafiker, istediği tasarım ham maddelerini seçerek ekleye ekleye tasarım yüzeyini oluştururken fotoğrafçı istemediklerinin çerçevenin dışına çıkartmak suretiyle eserine son halini verir. Tasarım yüzeyinde neyi neyin yanına hangi büyüklükte yerleştirdiğiniz tasarım yüzeyinin bir bütün olarak nasıl algılandığını ve anlamlandırıldığını belirlemede çok önemlidir.

Görsel algının formlar ve biçimler üzerinden yönlendirilmesi sürecinde kompozisyon konusu gibi Gestalt ilkeleri de önem kazanmaktadır. Daha çok grafik tasarım alanındaki üretimlerde kullanıldığı bilinmekte olan Gestalt ilkelerinin fotoğraf gibi üretim yöntemi farklı başka bir iki boyutlu görsel sanatlar alanı için de kullanılıp kullanılmadığı, kullanılıp kullanılamayacağı konusu bu makalenin ana konusunu oluşturmaktadır. Literatürde yer bulmuş ve geçerliliği kabul edilmiş olan Gestalt ilkeleri fotoğraf sanatına farklı bir boyut kazandırmaktadır.. Bu çalışma, fotoğraflar üzerinden Gestalt ilkelerinin fotoğrafta geçerli olup olmadığını örnekler ve açıklamalar ile aktarmaktadır. Açıklama ve çözümleme için seçilen fotoğraflar amaçlı örneklem yoluyla bir araya getirilmiştir. Literatürde, fotoğraf ve Gestalt ilkelerini ilişkilendiren çalışmanın çok sınırlı olması çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Çalışma sonucunda başarılı bir kompozisyona sahip ve başarısını uluslararası fotoğraf yarışmalarından aldığı ödüller ile sabitlemiş olan fotoğraf örneklerinin çoğunda Gestalt ilkelerinden bir veya ikisinin geçerli olduğu görülmüştür. Gestalt ilkelerinin tamamına uygun fotoğrafların çok nadir olduğu ve bu özelliği taşıyan fotoğrafların mimari fotoğraf alanına ait olduğu tespit edilmiştir. Fotoğraf sanatında yol almak isteyen, kendini uluslararası fotoğraf yarışmalarında denemek isteyen sanatçılar ve sanatçı adayları için fotoğrafta kompozisyon konusunun çok önemli olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Çalışmanın sonucuna göre, özellikle kurgu ve mimari fotoğraf alanında çalışma yapan fotoğraf sanatçıları için bir diğer önemli konu, bu çalışmanın ele aldığı Gestalt ilkeleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak; fotoğrafı hem çeken hem de çekilmiş eserleri yorumlayan kişiler açısından kompozisyon ilkelerinin önemi kadar Gestalt ilkelerinin de önemli olduğu saptanmaktadır. Çünkü görüntünün önemi ve kullanım oranı gün geçtikçe artan görsel iletişimin hâkim olduğu günümüz dünyasında, anlam ve algı yaratma, yaratılanı doğru anlamlandırabilme büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Açiler, S. (<https://Www.lienstitu.Com/Blog/Gestalt-Kurami-Ve-Ilkeleri>) Erisim

Tarihi:09.12.2021 Saat: 22:34

- Akmeşe, E. (2017). Evrensel bir simgenin sıradışı öyküsü: Chevolution. H. Kuruoğlu ve A. F. Parsa (Ed.), Belgesel filmde zamanın ruhu: Belgesel filmde değişen anlam ve anlatım (s. 117-137) içinde. Detay Yayıncılık.
- Ankaralığil, N. (2013). Fotoğraf Ve Sinemada Kompozisyon: Altın Oran Ve Fibonacci Spirali Bağlamında Spielberg Filmleri Üzerine Görsel Çözümleme, Erciyes İletişim Dergisi, Sayı 1.
- Berger, J. (2020). Görme Biçimleri, Metis Yayınları. İstanbul.
- Dijital Fotoğraf, 2008, Tüm Yönleriyle Kompozisyon <http://Biyoloji.egitim.Yyu.Edu.Tr/Bmk/Fotografkural%C4%B1.Pdf> Erisim Tarihi:02.12.2021
- Kafalı, N. 2003, Bir Görsel İletişim Aracı Olan Fotoğrafta Belirginlik, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl 2003, Sayı 8.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 2, Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı, Hürriyet Ofset 1997, Sayfa 673, 674 Grill, T., Scanlon, M. (2003). Fotoğrafta Kompozisyon. Homer Kitapevi, İstanbul
- Ertan, G., & Sansarcı, E. (2016). Görsel Sanatlarda Anlam Ve Algı. İstanbul: Alternatif Yayıncılık.
- KALFAGİL. S.(2014). Fotoğrafın Yapısal Öğeleri Ve Fotoğraf Sanatında Kompozisyon, İlke Kitap, İstanbul.
- Kanlıoğlu, A., Demirel, G. (2021). Fotoğraf Serüveninin Son Durağı, Mobil Fotoğrafçılık. Erciyes İletişim Dergisi. Ss.10-100.
- KARADAĞ, Ç., (0000). Fotoğrafta Sanatsal Kompozisyon,
- Karpuz, H. (1987), Fotoğrafta Kompozisyon. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sayı 4.
- Karataş, N. (2019). Gestalt Kuramının Kübizm Akımı İle Birleştirilerek Görsel Sanatlar Dersinde Uygulanması, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kılıç, L. (2021). Işıkla Resmetme Terimleri, İnkılap Yayınevi, İstanbul.
- Suler, J., Zaika, R.D. (2018), Görme Biçimi Olarak Fotoğraf, Algılama Ve Görüntüleme, The Kitap Sanat Yayınları, 1. Baskı

Şener T., Gestalt Kuramı

https://Acikders.Ankara.Edu.Tr/Pluginfile.Php/47629/Mod_Resource/Content/0/Gestalt%20Kuram%C4%B1.Pdf Erişim Tarihi: 08.12.2021

YAĞMUR, Ö. (2014). Minimal Sanatta Dan Flavin'i Gestalt Algı Kuramıyla Anlamlandırma,

Wagemans, J., Elder, J., Kubovy, M. Vd. S. (2012). *A Century Of Gestalt Psychology In Visual Perception:I. Perceptual Grouping And Figure–Ground Organization*,

Guberman S., Maximov V.V., Pashintsev, A. (2012). *Gestalt And Image Understanding* https://www.researchgate.net/publication/265185998_Gestalt_And_Image_Understanding Erisim Tarihi:21.12.2021.

World Photograph Organisation, 2021, Young Farmers | Coenraad Heinz Torlage,

<https://www.worldphoto.org/Sony-World-Photography-Awards/Winners-Galleries/2021/Student/Young-Farmers-Coenraad-Heinz-Torlage>

<https://www.bbc.com/Turkce/Haberler-51264769> Erişim Tarihi: 02/09/2022